

УДК [94(477/82/.86):929ВИСЛОЦЬКИЙ]“1920/1939”

Василь СТРІЛЬЧУК

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЕКСАНДРА ВИСЛОЦЬКОГО У 1920–1930-х РОКАХ

На підставі найрізноманітніших джерел подано синтезований біографічний нарис сотника Січових стрільців, українського громадсько-політичного діяча міжвоєнного періоду Олександра Вислоцького. Проаналізовано його місце у національно-визвольному русі 1920–1930-х років у Галичині та на Волині. Відображено діяльність О. Вислоцького як члена партії УНДО, посла (депутата) польського парламенту (сейму) та його протистояння з владою. Розкрито роль Олександра Вислоцького в організації громадського життя краю, зокрема як члена культурно-просвітніх, господарсько-економічних товариств, керівника спортивного товариства “Луг” та видавця часопису “Брідські вісті”.

Ключові слова: Олександр Вислоцький, Січові стрільці, УНДО, Українська парламентарна репрезентація, пацифікація, товариство “Луг”, часопис “Брідські вісті”, Брідщина.

Визвольні змагання українців 1917–1921 рр., що започаткували боротьбу за Українську державу в ХХ ст., сформували ціле покоління борців та стали фундаментом для подальших стремлінь у здобутті незалежної й соборної держави. Для багатьох учасників національно-визвольних змагань, які пройшли цей тернистий шлях (героїчних битв, поразок, таборів інтернованих тощо), очевидною була потреба відчайдушної боротьби в нових умовах, тривалої підготовки українського громадянства до виборювання своїх прав і свобод різними шляхами і методами. Серед громадських і політичних діячів 1920–1930-х років виділяється постать колишнього сотника Січових стрільців Олександра Вислоцького (1896–1941), яка у сучасній історичній науці є незаслужено забутою. Його організаторські здібності, політична і просвітницька діяльність, вміння відстоювати національні інтереси як на найвищому рівні (у стінах польського парламенту) чи на локальному рівні (захист українців перед свавіллям місцевої влади, поліції); пошуки у ділянках кооперації чи громадській самоорганізації; досвід реалізації громадських проєктів із будівництва народного дому чи видання часопису є актуальними й важливими і в наш час. Мета розвідки – висвітлити роль видатного українського діяча, політика О. Вислоцького у національно-визвольному русі у Галичині й на Волині у міжвоєнний період.

Вперше на особу О. Вислоцького звернули увагу автори фундаментального видання “Енциклопедія українознавства”, що вийшло під егідою Наукового товариства ім. Т. Шевченка. У першому томі словникової частини видання (1955) було вміщено короткі біографічні дані¹.

¹ Енциклопедія українознавства: Словникова частина / [ред. В. Кубійович]; Наукове товариство ім. Т. Шевченка. – Париж; Нью-Йорк: Молоде життя, 1955. – Т. 1. – С. 252.

У мемуарній літературі про О. Вислоцького згадують священник о. Степан Клепарчук, його родич (одружений із його двоюрідною сестрою – Марією Вислоцькою), який добре знав діяча, співпрацював із ним у багатьох товариствах і організаціях Брідщини у 1920–1930-х роках²; хорунжий Армії УНР, чотар УГА Іван Вислоцький (1893–1969) – рідний брат Олександра³; український нотаріус Володимир Рудницький (1890–1974), котрий працював у м. Броди в 1925–1928 рр. та очолював повітовий комітет УНДО⁴; Вінцентій Вітос (1874–1945) – польський політик, з яким О. Вислоцький перебував у камері військової в'язниці в Бересті (нині м. Брест, Республіка Білорусь) упродовж чотирьох тижнів (вересень-жовтень 1930 р.)⁵; громадський та політичний діяч, адвокат Степан Шухевич⁶ – захисник О. Вислоцького на Львівському судовому процесі 22-27 лютого 1932 р. Важливим джерелом є свідчення самого Олександра Вислоцького про арешт та ув'язнення періоду вересня-грудня 1930 р., запроголоковані і опубліковані під назвою “Українські посли про своє ув'язнення в Бересті” у книзі “На вічну ганьбу Польщі”⁷.

Першим систематизував доступні матеріали про Олександра Вислоцького брідшанин, член ОУН, вояк дивізії “Галичина”, діяч української діаспори, меценат Юліян Чорній (1922–2013)⁸. Окремі матеріали про О. Вислоцького (зокрема і спогади, де записана версія загибелі відомого діяча) опублікував Ярослав Тимусь⁹. Ретельно працює, досліджуючи біографію діяча (з використанням архівних даних), Дмитро Лящук, автор статті, опублікованої до 100-річчя від дня народження Олександра Вислоцького¹⁰. Ще одна невелика замітка про Вислоцького була опублікована в часописі громадської організації “Край” – “Брідські вісті”¹¹ (у 2007 р. газета, яку видавав О. Вислоцький протягом 1936–1937 рр., була відновлена). У цих розвідках є чимало неточностей і невисвітлених важливих відомостей про діяча, що зумовлено передусім недоступністю джерельних матеріалів.

Під час вивчення життя і діяльності Олександра Вислоцького чимало матеріалів вдалося виявити в архівних установах України. Це документи Центрального історичного архіву України, м. Львів (ЦДІАЛ України), пов'язані з

² Клепарчук С. Дорогами і стежками Брідщини. Спомини / С. Клепарчук. – Торонто: Родина, 1971. – С. 114, 175, 183–184, 192.

³ Вислоцький І. Спомини розвідника з часів Першої світової війни. Австрійська армія, Київські Січові Стрільці і Українська Галицька армія / І. Вислоцький / [упоряд. О. Вислоцька-Третяк]. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2007. – С. 13, 39.

⁴ Рудницький В. Із спогадів нотаря (II). У Бродях / В. Рудницький // Сучасність. Література, мистецтво, суспільне життя. – Мюнхен: Українське видавництво закордонних студій “Сучасність”, 1972. – Ч. 10 (142). – Рік видання дванадцятий. – С. 107–122.

⁵ Witos W. Moje wspomnienia / W. Witos. – Paryż: Instytut literacki, 1965. – Т. 3. – S. 196–206.

⁶ Шухевич С. Мос життя. Спогади / С. Шухевич. – Лондон: Українська видавнича спілка, 1991. – С. 416–424.

⁷ На вічну ганьбу Польщі – твердині варварства в Європі. – Прага: Видання Проводу ОУН, 1931. – 150 с.

⁸ Чорній Ю. Олександр Вислоцький / Ю. Чорній // Броди і Брідщина. Історично-мемуарний збірник / [ред. Я. Чумак]. – Торонто, 1988. – С. 507–511.

⁹ Тимусь Я. Борець за народну справу / Я. Тимусь // Голос відродження. – 1994. – 26 березня.

¹⁰ Лящук Д. Патріот рідного краю (до 100-річчя від дня народження Олександра Вислоцького) / Д. Лящук // Брідщина. Літературно-красназничий журнал. – 1997. – № 11. – С. 33–44.

¹¹ Фещук М. Олександр Вислоцький: штрихи до біографії / М. Фещук // Брідські вісті. – 2007. – Березень. – № 2.

обвинувачувальними справами та судовим процесом над О. Вислоцьким (періоду 1930–1932 рр.); Державного архіву Львівської області (ДАЛО) – Слідча справа 1940 р. й інші документи пізнішого часу; Архіву Управління Служби безпеки України у Львівській області (Архів УСБУ ЛО) – Контрольно-наглядова справа 1939 р.; Державного архіву Рівненської області (ДАРО) – поліційні донесення; Державного архіву Тернопільської області (ДАТО) – донесення повітового староства про діяльність українських товариств, у яких брав участь О. Вислоцький та поліційні рапорти тощо). Цінним джерелом у вивченні життя і діяльності О. Вислоцького є також тогочасна періодика: газети “Діло”, “Брідські вісті”, “Новий час”, “Свобода”, “Народна справа”, часопис “Вісти з Лугу” та ін.

Олександр Вислоцький народився 26 березня 1896 р. у с. Лелюхові на Лемківщині (нині с. Лелюхів, гміна Мушина, повіт Новий Сонч, Малопольське воєводство, Республіка Польща) у сім’ї священика Ігнатія Вислоцького та Юлії з Прислонських. У сім’ї було восьмеро дітей: Марія, Теодозій, Іван, Меланія, Олександр, Орест, Олена, Галина¹². Після закінчення початкової школи Олександр відвідував гімназію в м. Новий Сонч, де закінчив 3 класи. Коли хлопцеві виповнилося 14 років, батько перейшов на нову парафію – у с. Ступниця Самбірського повіту (нині село Дрогобицького р-ну Львівської обл.). Там він продовжив навчання у Самбірській гімназії і в 1912 р. закінчив 6 класів. Відтак до початку Першої світової війни Олександр проходив гірничу практику і працював службовцем у нафтових фірмах “Карпати” і “Фанто” у м. Борислав. У серпні 1914 р. як доброволець вступив до 77-го австрійського піхотного полку і перебував у ньому до осені 1916 р. Під час відпусток сумів скласти іспит на атестат зрілості у Відні¹³.

Від осені 1916 р. і до грудня 1917 р. перебував у російському полоні під містом Псков¹⁴. Звідти втік, добрався до Києва, де вступив добровольцем до Першого полку Січових стрільців, з яким пройшов непростий бойовий шлях. Цей період життя і діяльності Олександра Вислоцького є найменш вивченим. Деякі епізоди висвітлені у спогадах його рідного брата Івана Вислоцького, який також служив у Першому полку Січових стрільців, у публікаціях міжвоєнного періоду про громадську діяльність О. Вислоцького та матеріалах кримінальних справ (польської та радянської), але ці джерела треба розглядати з певним застереженням щодо достовірності даних (свідчень заарештованого).

Про свою службу в Січових стрільцях О. Вислоцький згадував у промові під час “лугової вечери”, що відбулася в рамках Лугового свята у Львові 4–5 липня 1937 р. У щомісячнику “Вісти з Лугу” зазначалося: “Голова повітового «Лугу» з Бродів, сотник Вислоцький, згадав у своїй промові, що служив разом із др. Дашкевичем при Січових стрільцях. Згадав про великий бій під Мотовилівкою та зазначив, що Лугова Організація жде приказів від голови так, як колись Січові стрільці

¹² З Богом в ім’я добра / [упоряд. Н. Маркевич]. – Львів: Покрова, 2004. – С. 158.

¹³ Центральний державний історичний архів України (далі – ЦДАІЛ України). – Ф. 371. – Оп. 1. – Спр. 121. – Арк. 24.

¹⁴ *Вислоцький І.* Спомини розвідника з часів Першої світової війни. Австрійська армія, Київські Січові Стрільці і Українська Галицька армія / І. Вислоцький / [упоряд. О. Вислоцька-Третяк]. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2007. – С. 13.

слухали наказів у боях, слухали наказів др. Дашкевича в боях на Великій Україні, передовсім у переможному бою під Мотовилівкою”¹⁵.

Зі спогадів брата Івана дізнаємося, що Олександр Вислоцький був комендантом обозу Першого полку Січових стрільців, “в якому було на кілька мільйонів майна і багата каса”¹⁶ під час перебування військового підрозділу в районі м. Кременець (весна 1919 р.).

У той час, коли Олександр і його старший брат Іван брали участь у боях на Великій Україні, на батьківський дім у с. Ступниця Самбірського повіту напали польські військові. Вони пограбували о. Ігнатія Вислоцького, забравши одяг, 2 корови, пару коней, а самого 71-річного священика “виволікли з дому під церков, роздягли до нага, дали йому до 100 нагайок і хотіли застрілити, від чого врятувала його тільки інтервенція польського священика з сусідньої Ступниці польської”¹⁷. Поляки знущалися над о. І. Вислоцьким, оскільки два його сини служили в українській армії.

У документах архівно-кримінальної справи періоду 1931–1932 рр. вказано, що Олександр Вислоцький “вступив до армії на Великій Україні в Києві і брав участь у боях із більшовиками аж до осені 1919 р., тобто до часу ліквідації цієї армії, пізніше оселився в Тернополі”¹⁸. Не зовсім зрозуміло, як О. Вислоцький потрапив до Тернополя. У кримінальній справі, заведеної органами НКВД у жовтні 1940 р., в протоколі допиту (у графі про службу в армії) зазначено, що, крім австрійської армії, Олександр Вислоцький служив один місяць рядовим в УГА¹⁹.

У сімейному архіві родини Вислоцьких збереглася світлина часів визвольних змагань, на якій Олександр сфотографувався разом із своїм товаришем, згодом священиком і відомим громадським діячем, Іваном Татаринським. На світлинці зберігся підпис “Тернопіль 10/VII 1919.”. Обоє вояків в одностроях, але без жодних військових відзнак.

Під час вступу польських військ до Тернополя О. Вислоцького було інтерновано до табору в Пікуличах біля Перемишля. Там сотник²⁰ перебував до середини 1920 р.²¹. Після того, як минув час інтернування, він повернувся до родини у с. Ступницю, де одружився з Юзефою Білинською із с. Білина на Самбірщині.

Восени 1921 р. Олександр Вислоцький разом із братом дружини – Степаном Білинським купив 30 моргів поля у с. Гаї Дітковецькі на Брідщині, і з того часу він там господарював.

Початки громадської діяльності Олександра Вислоцького на Брідщині сягають 1923 р. Ось як він сам описував цей період: “Від 1923 р. я молодий тоді ще чоловік селянин починаю працювати перший раз у життю в укр[аїнських] організаціях, найперше я творю в Бродях з кількома людьми комітет по організації кооператив, а відтак організації читалень «Просвіти» в Брідському повіті. Їду від села до села,

¹⁵ Лугове свято у Львові // Вісти з Лугу. – 1937. – Серпень. – С. 134–144.

¹⁶ *Вислоцький І.* Спомини розвідника з часів Першої світової війни... – С. 39.

¹⁷ Кривава книга. Частина II. Українська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920. – Відень: Видання уряду Західньо-Української Народньої Республіки, 1921. – С. 39–40.

¹⁸ ЦДАЛ України. – Ф. 371. – Оп. 1. – Спр. 121. – Арк. 24.

¹⁹ Архів управління Служби безпеки України у Львівській області (далі – Архів УСБУ ЛО). – Спр. П-14045. – Арк. 2 зв.

²⁰ Під ярмом наїзника // Свобода (Джерзи-Сіті). – 1919. – 25 листопада. – С. 2

²¹ ЦДАЛ України. – Ф. 371. – Оп. 1. – Спр. 121. – Арк. 24.

виголошую виклади про кооперацію. Скоро я став особою в повіті званою, і селяни, мене пізнавши, полюбили так, що я на всяких зборах укр[аїнських] обществ є вибираний до проводу і так попадаю у провід Союзу кооператив, кооперативного укр[аїнського] Банку, коопер[ативи] Молочарні «Просвіти»²².

Стараннями О. Вислоцького в с. Гаї Дітковецькі у 1925 р. було закладено читальню «Просвіта», він став її першим головою²³.

У 1925 р. він був одним з ініціаторів створення Комітету організації кооператив (КОК) у Бродах, який займався закладенням нових кооперативів по селах, допомагав уже створеним спілкам та збирав фонди на заснування торгового осередку. У 1926–1927 рр. організовано Районовий Союз Кооператив (РСК), діяльність якого поширювалася й на сусідні з Брідщиною волинські села. О. Вислоцький був членом наглядової ради РСК²⁴.

Активну працю на громадській ниві Олександр Вислоцький поєднував з політичною діяльністю. У 1925–1926 рр. він стає членом Українського національно-демократичного об'єднання. Його особу пропонують на кандидата до польського сейму. Зокрема, про це згадує відомий український нотаріус Володимир Рудницький, який у той час працював у м. Броди і очолював повітовий комітет УНДО. «Є це молодий господар, із закінченими семи гімназійними клясами, енергійний, добрий промовець і з дуже добрим виглядом. Він має всі прикмети, щоб бути членом нашої соймової репрезентації. Це – Олександр Вислоцький. Правда, деякі закидають йому, що «від хлопів відстав – до панів не пристав», але в такій характеристиці грає велику роль людська заздрість»²⁵. 25 березня 1926 р. на повітовому народному з'їзді Олександра Вислоцького обирають членом повітового комітету УНДО²⁶, а 6 липня 1926 р. на «довірчній нараді» в Бродах одногосно обирають головою повітового народного комітету партії²⁷. Це був активний період передвиборчої компанії та розбудови Українського національно-демократичного об'єднання на Брідщині. Разом із представниками партії Олександр Вислоцький їздив по селах краю, організував віча, проводив зустрічі. Результатом такої активної роботи стало обрання його послом до польського сейму. УНДО на 55 виборчому окрузі вибороло 4 мандати, один з яких отримав Олександр Вислоцький. У польському парламенті він був членом Українсько-білоруського сеймового клубу, Української парламентарної репрезентації, входив до сільськогосподарської та військової комісії²⁸. У своїх виступах на засіданнях польського парламенту обстоював права

²² Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-14045. – Арк. 2 зв.

²³ Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф. 231. – Оп. 2. – Спр. 176. – Арк. 1–11; *Ляшук Д.* Патріот рідного краю (до 100-річчя від дня народження Олександра Вислоцького) / *Д. Ляшук* // Брідщина. – 1997. – № 11. – С. 34.

²⁴ *Чубатий Ю.* Споживчі кооперативи в Брідському повіті / *Ю. Чубатий* // Броди і Брідщина. Історично-мемуарний збірник / [ред. Я. Чумак]. – Торонто, 1988. – С. 136–139.

²⁵ *Рудницький В.* Із спогадів нотаря (II). У Бродях. – С. 114.

²⁶ *І. Ж.* Повітовий народний з'їзд у Бродях / *І. Ж.* // Діло. – 1926. – 2 квітня.

²⁷ *О.* Довірчна нарада У.Н.Д.О. в Бродях / *О.* // Діло. – 1926. – 11 липня.

²⁸ Skład osobowy Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 10 czerwca 1928 r. – Warszawa: Drukarnia Państwowa, 1928. – S. 37, 41; Sejm i Senat 1928–1933. Podręcznik zawierający wyniki wyborów w województwach, okręgach i powiatach, podobizny posłów sejmowych i senatorów, statystyki i mapy poglądowe. – Poznań: Wielkopolska księgarnia nakładowa Karola Rzepeckiego, 1928. – S. 115–116, 206–207, 213–214.

українців, зокрема українського селянства. Відомі інтерпеляції (депутатські звернення) Вислоцького до Міністра релігійних визнань і громадської освіти у справі загальних шкіл у Бродівському повіті Тернопільського воєводства, що перестали діяти від часу світової війни; про невідповідну поведінку в школі вчителя Мечислава Творидла в громаді Кадлубиська Бродівського повіту; до Міністра військових справ щодо прибрання з орних полів громади Соколівка Золочівського повіту Тернопільського воєводства військової вузькоколійної залізниці²⁹. На засіданні сейму 23 листопада 1928 р. О. Вислоцький різко критикував польський уряд за підвищення ґрунтового (земельного) податку, зазначивши: “Внесені податки кривдять спеціально український нарід, який маю честь заступати. Українське населення є переважно 90% населенням хліборобським і то є майже цілком малоземельним. Ми, українці, не маємо поміж себе людей, котрі мали би податкові привілеї, не маємо ані обшарників, ані кольтоністів чи осадників, ані жадних інших капіталістів. І коли вістре пропонованої устави звернене є взагалі проти хліборобського населення, то в першій мірі вістре то є звернене проти українського населення. Є також ясно, що при призначуванню і стяганню всяких податків українське селянство є трактовано гірше, як польське населення. То є вислідом загальної політики пол[ського] уряду. Мушу додати, що податкова політика є одиноким способом загальної політики пол[ського] уряду проти українського народу в Польщі”³⁰.

Як депутат сейму, Олександр Вислоцький активізує громадську і політичну діяльність. По селах і містечках краю він організовував так звані “справоздавчі віча”, збори, наради, на яких були присутні жителі довколишніх сіл (наприклад, такі віча відбулися 16 червня 1929 р. в с. Боратин, Салашка³¹, а 19 грудня 1929 р. у м. Лешневі³² Брідського повіту). Багатолюдні віча організовано 8 липня 1928 р. у м. Броди за участі близько 3 тис. людей³³, 22 липня 1928 р. у селах Заболотці та Ражнів³⁴ та ін. Деякі з віч та нарад заборонила поліція (як-от у с. Берлин 28 травня 1929 р.³⁵; м. Підкамінь 26 червня 1929 р.³⁶). У с. Кадлубиська (нині Лучківці Бродівського р-ну) 21 липня 1929 р. після зібрання, на якому виступав О. Вислоцький, місцеві селяни зірвали віче москвофілів, які під акомпанемент свисту молоді змушені були залишати село³⁷.

Іноді організовували віча за участю кількох українських послів і сенаторів. Наприклад, 21 вересня 1929 р. у м. Олесько, на зібранні виступали сенатор Кузьмин, послы Целевич та Вислоцький³⁸; 29 травня 1930 р. у с. Гаї Дітковецькі Брідського повіту організовано окружне віче за участі сенатора Кузьмина і посла Вислоцького, де були присутні близько 2 тис. людей³⁹.

²⁹ Sprawozdanie Stenograficzne z 7 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej z dnia 24 kwietnia 1928 roku. – Warszawa, 1928. – S. 32.

³⁰ Sprawozdanie Stenograficzne z 33 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej z dnia 23 listopada 1928 roku. – Warszawa, 1928. – S. 32–36; Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-14045. – Арк. 22–26.

³¹ Організаційний і вічевий рух. Брідщина // Діло. – 1929. – 28 червня.

³² На організаційному фронті. Брідщина // Діло. – 1930. – 4 січня.

³³ Вічевий рух. Брідщина // Діло. – 1928. – 21 серпня.

³⁴ Брідщина. Віча посла Вислоцького // Там само. – 9 серпня.

³⁵ Вічевий рух. Брідщина // Діло. – 1929. – 18 червня.

³⁶ На організаційному фронті. Брідщина // Там само. – 25 червня.

³⁷ Дописи. Брідщина // Там само. – 6 серпня.

³⁸ На організаційному фронті. Золочівщина // Там само. – 12 жовтня.

³⁹ На організаційному фронті. Брідщина // Діло. – 1930. – 8 червня.

Олександр Вислоцький брав участь в оглядах місцевих читалень, товариств, кооператив, у національних святах, під час яких виголошував патріотичні промови. Досить часто такі заходи переростали в національні маніфестації. Польська влада і поліція намагалися заборонити або розігнати масові зібрання українців, на яких виступав посол Вислоцький. Так, 12 серпня 1928 р. у с. Висоцько Брідського повіту відбулося посвячення символічної могили борцям, полеглим за Україну, зібралось близько 1000 людей, 4 священники та посол Вислоцький. Поліція спробувала завадити, однак протести посла та священників, а також позиція присутніх людей не дали їм цього зробити. Після освячення могили, жалобних пісень та виголошення промов відбувся почесний похід луговиків із довколишніх сіл перед хрестом, а згодом фестини на побудову Народного дому в Бродах та справоздавче віче посла Вислоцького⁴⁰.

У м. Броди 4 листопада 1928 р. староство заборонило проводити урочисту академію і ходу від церкви до символічної могили через Ринок. Після церковної відправи у храмі Різдва Пресвятої Богородиці 10-тисячна процесія із хрестом, хоругвами і образами рушила до церкви св. Юрія вулицею через Ринок. Однак дорогу їй перегородила поліція з багнетами, яка накинулася на колону і почала розганяти людей. О. Вислоцькому вдалося скерувати процесію у малі вулички, люди таки зібралися біля церкви, де відбулося освячення пам'ятного хреста та панахида за полеглих українських вояків. Після цього учасники заходу намагалися пройти містом до будівлі староства, однак поліція розігнала людей та заарештувала кількох студентів і членів “Лугу”⁴¹.

5 липня 1929 р. влада заборонила віче та урочисту академію у Пляшеві на козацьких могилах, де були присутні послы Вислоцький та Струтинський⁴². 28 липня 1929 р. Олександр Вислоцький взяв участь у поминальних заходах – 17 річниці з часу смерті о. Володимира Кальби – активного громадського діяча, ініціатора встановлення пам'ятника Маркіяну Шашкевичу на Білій горі, що відбулись у Соколівці Золочівського повіту. Після церковної відправи і панахиди на могилі посол виголосив промову, у якій нагадав присутнім про життя і діяльність видатного діяча, при цьому критикував місцевого пароха, який не наслідє о. Кальби, бо не бере участі в цих заходах. Промовець заохочував людей, які зібралися, записуватися у члени читальні “Просвіта” і товариства “Сокіл”, акцентуючи на тому, що в єдності сила⁴³. Поліція заборонила другу частину зібрання, де планували виголошувати промови та показати вправи “соколів”⁴⁴.

28 серпня 1929 р. Олександр Вислоцький брав участь у святкуванні 280-ї річниці перемоги українських військ під проводом Б. Хмельницького над польським військом на чолі з королем Яном II Казимиром під Зборовом. Під час великого дійства, на яке зібралось близько 10 тис. осіб, освячено могилу полеглим козакам. Також мало відбутися віче, однак втрутилася поліція. Сенатор Кузьмин і послы О. Вислоцький та М. Західний вирішили організувати посольські віча. Під час виступу Олександра Вислоцького, який “підніс далекосягле значення побіди гетьмана

⁴⁰ Вічевий рух. Брідщина // Діло. – 1928. – 21 серпня.

⁴¹ Свята 1 листопада. Броди // Там само. – 18 листопада.

⁴² Новинки: Святкування бою під Берестечком // Діло. – 1929. – 20 липня.

⁴³ ДАГО. – Ф. 274. – Оп. 4. – Спр. 163. – Арк. 1–2.

⁴⁴ Дописи. Золочівщина // Діло. – 1929. – 9 серпня.

Богдана Хмельницького в бою під Зборовом і його пляни збудувати українську державу на всіх землях України⁷⁴⁵, польська поліція почала розганяти присутніх. Сутичка тривала близько 4 годин, унаслідок чого 25 осіб було тяжко і 100 легко поранено, п'ятьох заарештовано⁴⁶.

Як зазначав Олександр Вислоцький, до свого арешту він провів близько 300 віч⁴⁷.

У 1928 р. О. Вислоцький був делегований разом з іншими послами на конгрес Міжпарламентської унії в Берліні. Збереглася світлина, на якій члени Української парламентарної репрезентації сфотографовані із Євгеном Коновальцем⁴⁸. Згодом польські та більшовицькі слідчі розпитували Вислоцького про цю подію⁴⁹.

Із документів державної поліції Волинського воєводства дізнаємося, що Олександр Вислоцький, який був закріплений від партії УНДО за Дубенським повітом, у листопаді 1928 р. розповсюджував на території Брідщини українські видання військового змісту⁵⁰. Зокрема, брошуру під назвою “Війна будучини”, яка містила 16 сторінок тексту (виготовлена на циклостилі, літери руські, фарба фіолетова). У вступі до видання згадано про гарячкові військові приготування всіх народів і необхідність вивчення поглядів фахівців на майбутню війну. Також у брошурі зазначено: “Випускаємо цей зошит з цією метою, щоб зацікавити ширші українські кола, а особливо військові, тими питаннями, які у майбутній війні у великій мірі будуть впливати і на наше недалеке майбутнє”⁵¹. Листи з коротким описом змісту брошури та наказом встановити пильний нагляд за послом Вислоцьким, стежити за поширювачами тих брошур, а також не допустити їх до розповсюдження серед широких українських мас, були розіслані повітовими комендантами державної поліції до відділків (постерунків) поліції на території Дубенського, Рівненського та Здолбунівського повітів⁵².

Напередодні додаткових виборів до сейму і сенату Польщі на Волині, призначених на травень-липень 1930 р., О. Вислоцький як делегат УНДО об'їжджав села Дубенського повіту. Із представниками місцевого повітового комітету УНДО, а іноді з іншими послами і сенаторами організовували посольські віча і збори, на яких знайомили присутніх з програмою і завданнями партії, наголошували, що УНДО прагне відродити українську державність та захищає в парламенті права українців, критикували політику воєводи Г. Юзефського, засуджували політику колонізації

⁴⁵ Жуковський А. Відзначення 280-ліття перемоги гетьмана Богдана Хмельницького над поляками під Зборовим / А. Жуковський // Зборівщина. Над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи: Історично-мемуарний і літературний збірник / [ред. кол.: Б. Гошовський, В. Верига, А. Жуковський]. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней: Вид-во комітетів “Зборівщина”, 1985. – Т. XXXVIII. УА. – С 588–591.

⁴⁶ Покладення могил під Зборовом // Діло. – 1929. – 3 вересня.

⁴⁷ Б[увший] посол Олександр Вислоцький знову перед судом // Діло. – 1932. – 24 лютого.

⁴⁸ Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен: Фундація ім. Євгена Коновальця, 1974. – С. 633; Луцький О. В справі одної фотографії / О. Луцький // Діло. – 1930. – 20 листопада.

⁴⁹ ЦДІАЛ України. – Ф. 371. – Оп. 1. – Спр. 121. – Арк. 31; ДАЛО. – Ф. Р-3258. – Оп. 1. – Спр. П-14045. – Арк. 14.

⁵⁰ ДАРО. – Ф. 87. – Оп. 1. – Спр. 94. – Арк. 4–5.

⁵¹ ДАРО. – Ф. 126. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 9.

⁵² ДАРО. – Ф. 154. – Оп. 1. – Спр. 79. – Арк. 13; Ф. 118. – Оп. 1. – Спр. 71. – Арк. 6; Ф. 126. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 9; Ф. 152. – Оп. 1. – Спр. 128. – Арк. 24.

українських земель польськими осадниками⁵³, піднімали питання шкільництва. Тогочасна періодика зафіксувала близько двадцяти віч на теренах Дубенського повіту впродовж квітня-травня 1930 р. за участі Олександра Вислоцького⁵⁴.

Зважаючи на загострення політичного протистояння у Польській державі та подання Ю. Пілсудського 30 серпня 1930 р., президент Речі Посполитої підписав декрет про розпуск парламенту. Нові вибори до сейму і сенату призначено на листопад 1930 р. Посли і сенатори втратили політичну недоторканість, розпочалися арешти тих, хто був в опозиції до уряду. На багатьох українських послів ще від початку 1930 р. були у польському парламенті судові запити для притягнення до відповідальності⁵⁵, тому розпочалися арешти. Серед перших заарештованих послів був і Олександр Вислоцький. Загалом під час акції “пацифікації” польська поліція затримала 23 українських сенаторів та послів. П’яťох із них, серед них і Олександра Вислоцького, заарештованого у ніч з 9 на 10 вересня 1930 р., ув’язнили у брестській в’язниці. Про ці події писала газета “Діло”: “Б[увшого] посла Олександра Вислоцького арештували в 1 год. вночі з 9 на 10 вересня 1930 в його селі Гаях Дітковецьких. Обставини, серед яких його арештовано, такі, що ми не можемо з них нічого подати до прилюдного відома, аби не наразувати нашого органу на конфіскацію”. Арешт “б[увшого] пос[ла] Вислоцького переводив комісар поліції в супроводі 6 поліціантів і 2 агентів цивільних. Без прощання з жінкою, без наказу арештування виведено його з хати і так ведено яких два кілометри до авта, яким відвезено його до Бродів. У Бродах авто змінено, після чого вивезено б[увшого] пос[ла] Вислоцького на Радивилів через Крем’янець, Дубно, Ковель до Берестя. У Бересті в першу чергу переведено у нього ревізію, але так, що знову не можемо подати її подробиць до відома наших читачів. Те саме дотичить побуту п. Вислоцького в берестейській твердині, де він сидів 4 тижні з Вітосом, 1 тиждень із Корфантим, 4 дні з Путеком і вкінці 4 тижні з Попелем. Тепер б[увший] пос[ол] Вислоцький сидить у львівських Бригідках разом з б[увшим] послом Ліщинським. За інформацією, що її ми одержали, п[осла] Вислоцького, який перебуває в тюрмі вже майже 4 місяці, ще досі не переслухано”⁵⁶.

Вислоцького звинувачували в антидержавних промовах, які він виголошував під час посольських віч, зборів, нарад та релігійно-національних маніфестацій у 1928–1930 рр. у Східній Галичині й на Волині.

Перше судове засідання відбулося у Рівному, де О. Вислоцького звинувачували за виступ 22 травня 1930 р. на передвиборчому віче в с. Дубляни Дубенського повіту. На Волині у той час діяли ще російські закони, які були значно суворіші за австрійські. Колишнього посла звинувачували у підбурюючій промові з метою

⁵³ Мосієвич Ю. Участь українських національних партій у довиборках до парламенту Польщі на Волині навесні-влітку 1930 р. / Ю. Мосієвич, Д. Цецик // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею: зб. наук. праць. – Рівне: ПП Дятлик М.С., 2014. – Вип. 12. – Част. 2. – С. 72–74.

⁵⁴ З передвиборчого руху на Волині // Діло. – 1930. – 30 квітня; 6 травня; 8 травня; 16 травня; 18 травня; 3 волинського виборчого фронту // Там само. – 17 травня; 3 Волинського виборчого фронту // Там само. – 12 травня.

⁵⁵ Sprawozdanie Stenograficzne z 68 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej z dnia 25 stycznia 1930 roku. – Warszawa, 1930. – S. 3–4.

⁵⁶ З-поза куліс Берестя // Діло. – 1931. – 1 січня.

бунтівних або зрадницьких вчинків та виступах проти закону, розпоряджень влади. Під час судового процесу, що відбувся в Рівненському окружному суді 30 січня 1931 р., О. Вислоцького засуджено на 2 роки тяжкої тюрми⁵⁷. Оскарження, подане адвокатом Степаном Біляком до Апеляційного суду в Любліні (8 травня 1931 р.)⁵⁸ та касаційна скарга до Найвищого Суду у Варшаві (23.07.1931 р.)⁵⁹, не взяли до уваги, вирок залишився правосильним.

У Галичині звинувачували Вислоцького у державній зраді, нібито він своїми промовами і виступами на шістьох вічах і нарадах (м. Радехів 27.05.1928 р.; с. Берлин Бродівського повіту 26.06.1928 р.; м. Броди 8.07.1928 р.; с. Висоцьке Бродівського повіту 12.08.1928 р.; с. Болотня Перемишлянського повіту 30.09.1928 р.; м. Броди 25.06.1929 р.) та на чотирьох національних святах (с. Жуличі Золочівського повіту 15.07.1928 р.; с. Підлісся Золочівського повіту 5.08.1928 р.; м. Броди 4.11.1928 р.; с. Соколівка Золочівського повіту 28.07.1929 р.) закликав до відірвання частини краю від Польської держави та ширив погорду і ненависть до польської влади, порушував публічний спокій, закликав до насильства, зневаги поліції і т. п. Спочатку суд мав відбутися у м. Золочеві восени 1931 р., однак колишній український посол постав перед судом присяжних у Львові лише у лютому 1932 р. Судовий процес тривав шість днів (з 22 по 27 лютого 1932 р.). В результаті добре організованого захисту, яким займалися адвокати Степан Біляк та Степан Шухевич, та свідчень свідків-українців на користь обвинувачуваного Львівський суд присяжних визнав Олександра Вислоцького невинуватим⁶⁰.

Згідно з вирокom Рівненського окружного суду, діяч мав бути звільнений 9 вересня 1932 р., однак йому не зарахували двох місяців ув'язнення у слідчій тюрмі в Бересті (нині м. Брест, Республіка Білорусь), єдиному з усіх ув'язнених українських послів, та 6 місяців перебування у тюрмі між рішеннями судів I і III інстанції. Звернення стосовно зарахування 8-місячного терміну ув'язнення не дали результатів. Олександр Вислоцький повинен був відбувати покарання аж до кінця квітня 1933 р.⁶¹ Проте стараннями адвоката Степана Біляка він був звільнений 5 листопада 1932 р.⁶² Загалом О. Вислоцький просидів у польських в'язницях два роки і майже два місяці.

Після звільнення Олександр Вислоцький повертається до рідного дому в с. Гаї Дітковецькі Бродівського повіту, де займається сільським господарством та бере активну участь у громадському житті села та повіту. У 1933 р. у Гаях Дітковецьких споруджено Народний дім. Велика заслуга в цьому була місцевого пароха о. Івана Татаринського (1890–1941), приятеля О. Вислоцького з часів визвольних змагань 1917–1921 рр., який із 1929 р. виконував свої священничі обов'язки у цьому селі.

⁵⁷ Б[увший] посол Ол[ександер] Вислоцький перед судом у Рівному // Діло. – 1931. – 3 лютого.

⁵⁸ Справа б[увшого] посла О. Вислоцького перед апеляційним судом у Любліні // Там само. – 14 травня.

⁵⁹ Справа б[увшого] посла Ол[ександра] Вислоцького перед Найвищим Судом // Діло. – 1931. – 26 липня.

⁶⁰ Б[увший] посол Олександр Вислоцький знову перед судом // Діло. – 1932. – 24 лютого; Там само. – 25 лютого; Там само. – 26 лютого; Там само. – 27 лютого; Там само. – 28 лютого; Там само. – 1 березня.

⁶¹ Недоля б[увшого] посла Олександра Вислоцького // Там само. – 9 вересня.

⁶² Новинки: Б[увший] посол Вислоцький на волі // Там само. – 6 листопада.

Колишній посол активно займається політичною діяльністю. 30 липня 1933 р. в газеті “Діло” надруковано його статтю-звернення “Провінція і отаманщина”, у якій він засуджує внутріпартійне протистояння в УНДО та звертається до Дмитра Паліва та його прихильників припинити розбрат. “Я переконаний, – зазначав О. Вислоцький, що тепер не пора в таку важну хвилю для українського народу розривати партійну єдність і то найбільшої партії і кидати новий роздор між український нарід. В ім’я чого це робиться? Нині, коли з одного боку наша пропаганда за кордоном зробила своє і цілий світ нашим питанням заінтересований, а з другого боку, коли там за Збручем ліквідується рештки ніби української комуністичної держави, ... коли там голод панує і пожирає страшні жертви... і врешті, коли селяни тут, у Галичині, переживають страшну кризу та нужду, якої не зазнали навіть під час війни, то в ім’я чого робити роздор?”⁶³

8 лютого 1934 р. О. Вислоцький знову стає членом Повітового народного комітету УНДО⁶⁴, бере активну участь у нарадах і з’їздах партії.

Колишній посол входив до складу багатьох господарських та просвітніх організацій і товариств, які діяли на території Брідського повіту. Він був членом управи філії товариства “Просвіта” в Бродах⁶⁵, “Сільського господаря”⁶⁶, членом Надзірної ради Районової молочарні в с. Суховоля та Об’єднаної районової молочарні в Бродах⁶⁷, заступником голови філії “Союзу українських купців у Бродах” (1937 р.)⁶⁸. У селі Гаї Дітковецькі у 1935–1937 рр. він був секретарем гуртка “Сільський господар”⁶⁹, у 1936 р. – головою товариства “Луг”⁷⁰, а у 1937 р. – членом ревізійної комісії читальні “Просвіта”⁷¹.

1 листопада 1936 р. О. Вислоцький, як делегат філії “Просвіти” в Бродах, брав участь у першій повітовій нараді у справі побудови Народного дому в повітовому центрі, що відбулася у с. Суховоля⁷². Цей важливий національний проект став передумовою створення повітового часопису “Брідські вісті”, який вирішили видавати замість летючок із закликом зібрати кошти на Народний дім у Бродах. Організатором і видавцем газети “Брідські вісті” став Олександр Вислоцький. Загалом вийшло 17 номерів (2 у 1936 р. і 15 у 1937 р.). Майже у кожному номері “Брідських вістей” публікували заклики про збір коштів на Народний дім: “Проч з байдужністю!”, “Хай кожний зложить таку жертву, що йому дозволяє його спроможність, його національна свідомість і честь”, “Як риба без води, селянин без землі, так українські повітові організації без Н[ародного] дому в Бродах не можуть належно жити та належно розбудуватися” та ін. О. Вислоцький пропонував свій

⁶³ Провінція і отаманщина // Діло. – 1933. – 30 липня.

⁶⁴ Повітовий народний з’їзд у Бродах // Діло. – 1934. – 19 лютого.

⁶⁵ ДАТО. – Ф. 231. – Оп. 1. – Спр. 170. – Арк. 47.

⁶⁶ Велика нарада в Підкамені // Брідські вісті. – 1937. – Березень; *Вислоцький О.* Відгомін цьогорічної посухи / О. Вислоцький // Там само. – 1 серпня.

⁶⁷ *Мазурок О.* Українська молочарська кооперація у Брідському повіті / О. Мазурок // Броди і Брідщина. Історично-мемуарний збірник / [ред. Я. Чумак]. – Торонто, 1988. – С. 241–255.

⁶⁸ ДАТО. – Ф. 231. – Оп. 2. – Спр. 3065. – Арк. 3.

⁶⁹ Там само. – Спр. 2962. – Арк. 1–3.

⁷⁰ Там само. – Спр. 176. – Арк. 14.

⁷¹ Там само. – Спр. 3640. – Арк. 1.

⁷² *Вислоцький О.* До вас селяни-хлібороби Брідщини / О. Вислоцький // Брідські вісті. – 1936. – Листопад; Дописи із сіл (Суховоля) // Брідські вісті. – 1936. – Листопад.

спосіб побудови Народного дому, дорікав байдужим⁷³. У часописі пропагувався клич “свій до свого по своє”, метою якого була підтримка українського підприємництва в Бродах. “Тож найвища пора, щоб в нашому повіті залунав клич “свій до свого”, – писав О. Вислоцький. – Підтримаймо своїх людей у торгівлі, даймо їм змогу жити так, як живуть чужі купці. Це наш національний обов’язок. У свого купця одержимо вироби українського промислу і тим піддержимо не лише рідну торгівлю, але й рідний український промисл, українські фабрики, що дають нашим браттям заробіток, бо в своїй фабриці працює свій робітник”⁷⁴.

У “Брідських вістях” висвітлювалася діяльність українських організацій і товариств у повіті, публікували поради з ведення господарства, новини законодавства, події в світі тощо. Олександр Вислоцький вів окрему рубрику “Пізнаймо свій повіт. Хроніка Брідщини”. На підставі історичної літератури, статистичних даних, спогадів він висвітлював історію краю. На останній сторінці часопису розміщував рекламу українських крамниць. Видавці “Брідських вістей” наштовхнулися на ряд перешкод (тиск влади, нестача фінансів, брак дописувачів), однак найгострішою проблемою була байдужість більшої частини української громадськості повіту⁷⁵.

О. Вислоцький докладав чимало зусиль для розвитку на терені Брідського повіту молодіжного товариства “Луг”. У 1927 р. він став одним із засновників цієї спортивно-пожежної організації⁷⁶. О. Вислоцький був ініціатором створення товариства “Луг” у містечку Лешнів (нині с. Лешнів Бродівського р-ну), де організація добре розвивалася, до неї входило 200 осіб⁷⁷. Однак у період пацифікації більшість осередків були ліквідовані. Відродження і новий етап розвитку товариства “Луг” на Брідщині настав у 1936 р., коли було скликано повітову нараду, підписано новий статут і вибрано тимчасову управу на чолі з О. Вислоцьким. Проте староство відкинуло статут, бо не погодилося з тим, щоб головою повітового “Лугу” була особа, карана дволітньою тяжкою тюрмою. Вислоцький подав запит до Тернопільського воєводського уряду, який відхилив справу. Цим питанням займалася Українська парламентська репрезентація. У зв’язку з цим Товариство “Великий Луг” у Львові уповноважило Олександра Вислоцького до надзору і контролю “Лугів” на Брідщині⁷⁸.

О. Вислоцький чітко визначив основну мету, завдання та місію “Лугу”: “Гуртуючи членів у тіловиховних (руханкових) організаціях, об’єднуємо розбитий і розпорошений нарід і підготовляємо його до великих завдань нації, навіть і до війни... Товариство “Луг” ставить своєю виразною ціллю посередно військову підготовку. “Луг” формально і статутово є тільки руханково-спортовим товариством, але веде фактично військову підготовку серед своїх членів... “Луг” перебрав на себе місію і традицію Українського Січового Стрілецтва та вірить, що доведе її до позитивного і успішного кінця”⁷⁹. 22 лютого 1937 р. у Бродах відбувся Перший

⁷³ Його ж. Мій проєкт, як побудувати Народний Дім у Бродах / О. Вислоцький // Брідські вісті. – 1937. – 15 квітня.

⁷⁴ О.В. Свій до свого! / О.В. // Брідські вісті. – 1936. – Листопад.

⁷⁵ Стрільчук В. Часопис Брідщини: погляд в історію / В. Стрільчук // Брідські вісті. – 2007. – Січень–лютий.

⁷⁶ ДАТО. – Ф. 231. – Оп. 2. – Спр. 3635. – Арк. 1–2.

⁷⁷ Дописи: Брідщина // Діло. – 1928. – 5 серпня.

⁷⁸ З життя Лугової організації // Брідські вісті. – 1936. – Листопад.

⁷⁹ О. В. Лугова організація на Брідщині / О. В. // Брідські вісті. – 1937. – Березень.

луговий повітовий з'їзд за участю голови "Великого Лугу" зі Львова полковника Романа Дашкевича⁸⁰, прибули на зібрання представники 33 лугових осередків. Наступним важливим кроком стала організація 10-денного інструкторського курсу в передмісті Старі Броди 8–18 березня 1937 р., де задіяно 41 луговика з 30 осередків повіту⁸¹. О. Вислоцького 22 квітня 1937 р. обрано головою повітового "Лугу"⁸². На Луговому святі у Львові, організованого 4–5 липня 1937 р., із Брідщини взяло участь 379 юнаків та 120 дівчат у лугових одностроях⁸³. Це була одна з найчисленніших повітових організацій краю. Олександр Вислоцький увійшов навіть до складу старшини "Великого Лугу" у Львові⁸⁴.

Про успішний розвиток цієї організації під проводом О. Вислоцького свідчить і той факт, що на святі 1938 р. у Львові брідський "Луг" отримав відзнаку – Чашу уряду УНР за те, що це товариство "передусе у Луговій організації". Нагороду вручив Комендант "Великого Лугу" Роман Дашкевич Голові повітового Лугу в Бродях Олександрові Вислоцькому⁸⁵.

Займаючись рільництвом, колишній посол відкрив у м. Броди крамницю із залізними товарами, яка спочатку знаходилася у будівлі Повітового Союзу кооператив. Однак згодом поблизу церкви Різдва Пресвятої Богородиці у Бродях О. Вислоцький купив недобудований дім, завершив будівництво і перед початком Другої світової війни перебрався жити на вул. Гольдгабера, 12 (нині Івана Франка, 12). На першому поверсі будинку працював магазин із залізними виробами⁸⁶.

У вересні 1939 р. після окупації території Західної України більшовиками всі політичні партії та громадські організації були заборонені. Постанова колишнього посла, активного громадського і політичного діяча привернула увагу радянських карально-репресивних органів. Згідно з постановою, виданою начальником опергрупи лейтенантом держбезпеки Євграфовим 19 жовтня 1939 р., Олександра Вислоцького було затримано. Його звинувачували за ст. 54¹³ КК УРСР як службовця польського сейму, як члена партії УНДО, який поширював провокаційні слухи про СРСР, групував довкола себе націоналістів, ундовців для підняття повстання проти рад⁸⁷. Мірою запобіжного заходу було взяття під варту і утримання у Бродівській тюрмі, а його справу передали воєнному прокурору. 23 червня 1940 р. оперуповноважений Підкамінського РВ НКВС Калініченко видав постанову про арешт Олександра Вислоцького. Досі не з'ясовано, де Олександр Вислоцький перебував після допиту 1 листопада 1939 р.⁸⁸ і до 23 червня 1941 р. (моменту арешту). В анкеті заарештованого від 23 червня 1940 р. (м. Підкамінь) зазначено, що він перебуває під вартою у Золочівській в'язниці⁸⁹. Олександра Вислоцького

⁸⁰ Перший луговий з'їзд у Бродях // Там само.

⁸¹ О. В. Повітовий луговий інструкторський курс у Бродях / О.В. // Там само. – 1 квітня.

⁸² Луговик. Вісті з Лугу / Луговик // Брідські вісті. – 1937. – 1 травня.

⁸³ Лугове свято у Львові // Вісті з Лугу. – 1937. – Серпень. – С. 134–144.

⁸⁴ Величавий здвиг Лугів у Львові // Діло. – 1937. – 6 липня.

⁸⁵ Попис перед прапором // Вісті з Лугу. – 1937. – 1 жовтня. – С. 243–249.

⁸⁶ Спогади Вислоцького Богдана Олександровича (1932–2011), жителя м. Долина Івано-Франківської обл. (Записав Василь Стрільчук, 01.07.2007 р., м. Броди) // Приватний архів Василя Стрільчука у м. Броди.

⁸⁷ Архів УСБУ ЛО. – Спр. П-14045. – Арк. 19–20.

⁸⁸ Там само. – Арк. 2–16.

⁸⁹ ДАЛО. – Р-3258. – Оп. 1. – Спр. 14045. – Арк. 6.

звинуватили за ст. 54¹³ КК УРСР в тому, що він, будучи депутатом колишнього польського сейму і керівником організацій УНДО, “Луг”, “Просвіта”, провадив боротьбу проти революційного руху⁹⁰. 10 лютого 1941 р. Особливою нарадою при НКВС СРСР О. Вислоцького за активну боротьбу проти революційного руху засуджено на 8 років виправно-трудоих таборів⁹¹.

Встановлено, що Олександр Вислоцький помер 23 грудня 1941 р. в Усольському виправно-трудовому таборі (відомому під назвою – Усольлаг)⁹², який діяв у структурі Головного управління виправно-трудоих таборів Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР (ГУЛАГ НКВД). Усольський ВТТ знаходився в м. Солікамськ Свердловської області (з березня 1940 р. – Молотовська область, нині – Пермський край, Приволзького федерального округу Російської Федерації). Табір спеціалізувався на лісозаготівлях, деревообробці. Син Олександра Вислоцького – Богдан, згадував, коли батька заарештували, то через деякий час мама Осипа отримала від нього лист, де він писав, що вони їздять по залізничних станціях і розвантажують вагони з лісом⁹³. За іншою ж версією, яка ґрунтується на спогадах очевидця Михайла Кашуби (жителя с. Гаї Дітковецькі, більшовицького в’язня, якому вдалося вижити), Олександра Вислоцького було знищено у Золочівській тюрмі (задушено в бані) разом з його давнім товаришем із часів визвольних змагань о. Іваном Татаринським, парохом с. Гаї Дітковецькі⁹⁴.

Згідно з постановою прокурора Львівської області від 17 липня 1989 р. Олександра Вислоцького було реабілітовано⁹⁵.

Отже, Олександр Вислоцький був активним громадсько-політичним діячем національно-визвольного руху міжвоєнного періоду. Беручи активну участь у визвольних змаганнях 1917–1921 рр., він не зневірився, а в нових умовах продовжував боротися за Українську державу. Його чітка політична позиція і невтомна праця на громадській ниві, його ораторські вміння, організаторський хист формували харизму лідера, за яким ішли люди. Працюючи на різних ділянках політичного, економічного чи культурного життя Галичини й Волині, як простий рільник чи депутат польського парламенту, він передусім дбав про добробут українців і з державницької позиції дивився на вирішення різних проблем, що виникали на шляху створення незалежної України. Саме тому в період більшовицької окупації він, як і багато інших представників української інтелігенції, став жертвою радянської тоталітарної системи.

⁹⁰ Там само. – Арк. 22.

⁹¹ Там само. – Арк. 23.

⁹² Там само. – Арк. 36.

⁹³ Спогади Вислоцького Богдана Олександровича (1932–2011), жителя м. Долина Івано-Франківської обл. (Записав Василь Стрільчук, 01.07.2007 р., м. Броди) // Приватний архів Василя Стрільчука у м. Броди.

⁹⁴ *Тимусь Я.* Борець за народну справу / Я. Тимусь // *Голос відродження.* – 1994. – 26 березня. – № 28 (409).

⁹⁵ ДАЛЮ. – Ф. Р-3258. – Оп. 1. – Спр. П-14045. – Арк. 36.

Vasyl Strilchuk. The public and political activities of Olexander Vyslotskyi in the 1920s and 1930s

The article presents and analyses biography of a centurion of the Sich Riflemen, Ukrainian public and political figure of the interwar period Olexander Vysolytskyi. Based on a variety of sources it identifies his place in a national liberation movement of the 1920s-1930s in Galicia and in Volhynia. It reveals Vyslyotsky activities as a member of the UNDO party, an ambassador (deputy) to the Polish parliament (the Sejm) and his confrontation with the authorities. Moreover, it dwells on Vyslotsky's role in organization of public life of the region, in particular as a member of the cultural, educational, and economic associations, a head of the sports association 'Lug' and a publisher of the newspaper 'Brid Visti'.

Key words: Olexander Vysolytskyi, Sich Riflemen, UNDO, Ukrainian parliamentary representation, pacification, 'Lug' association, magazine 'Brid Visti', Brody region.